

תרגיל יבש לפני רטוב

לטיוח פרשת צאלים ב' הגיעו אנשי הפרקליטות הצבאית ומצ"ח מוכנים. הם עברו תרגול יבש ממושך על תלונות תושבי השטחים נגד חיילים. לרמטכ"ל שחק, שהביע השבוע אמון שופע ברשויות החקירה הצבאיות, כדאי לקרוא את דו"ח המוקד-להגנת הפרט שיתפרסם בקרוב

שבוע האחרון רעשה הארץ בעקבות תחקיר "ידיעות אחרונות", שקבע כי צה"ל טיח את חקירת אסון צאלים ב', הרמטכ"ל אמנון שחק הגיב כי "לא היה טיח. בית-דין צבאי לא מרשה דברים כאלה", והיה מי שהאמין לו. אבל מרו"ח של המוקד-להיגנת הפרט, שבחן את טיפול המערכת הצבאית במאות תלונות של פלסטינים נגד חיילים (שיתפרסם בימים הקרובים), עולה כי נורמות של חקירה מרושלת, טיח ואי-נקיטת אמצעים משפטיים נגד חיילים וקצינים הפועלים בניגוד להוראות מוסרשים עמוק במצ"ח ובפרקליטות, לפחות מאז פרוץ האינתיפאדה. אלו שהאמינו שהנורמות הפסולות בתחום הזה ייעצרו בקור הירוק התכדו: מי שלא חקר היטב את נסי-

הסתיימו בהעמדה לדין, ורק בשישה מקרים נשלחו חיילים למאסר בפועל. מחציתם נשפטו על גניבות, ומחציתם על הכאות. על ירי פוגעני לא מקבלים בצה"ל עונש מאסר. כמו בפרשת צאלים ב', גם הטיפול הכושל בעבירות חיילים באינתיפאדה לווה בהצהרות כומבאסטיות על שמירת החוק. מי שהיה הפצ"ר באותה תקופה, אמנון סטרשנוב, כתב בספרו "צדק תחת אש" על העיקרון של שמירה על זכויותיהם של תושבי האזור. "עיקרון זה מצא את ביטויו, בין היתר, במלחמה העקבית והנמרצת של הפרקליטות הצבאית והמערכת המשפטית כולה במקרים חריגים שהתגלו בהתנהגות חיילים, ובשמירה על זכויות הפרט תוך איסור חמור לפגוע בהן אלא עליפי הדין או מכוחו", כתב סטרשנוב. אלא שהוא עצמו ממשיך וכותב: "לא אחת הסתפקנו בעבירה פחותה כחומרתה, גם אם עליפי חומר הר"איות ניתן היה ליחס לחייל עבירה חמורה יותר. עמדתנו היתה להסכים לקבל הוראה בעבירה קלה יותר, אם היה מוכן להודות בה, כדי לא למצות איתו את הדין".

13 מהתיקים שנכללו בדו"ח המוקד היו תיקי מוות. הפרקליטות סיימה עד עתה את הטיפול בעשרה מהם. שמונה מתוכם נסגרו בלי העמדה לדין של המעורבים, ושניים בהעמדה לדין משמעת בלבד. אחד התיקים שנסגרו היה תיק מותה של רפידה אבו-לבן, בת 13, ממתנה-הפליטים דהיישה. עליפי הרו"ח הרפואי שהכין ד"ר סמי אסעד מבית-החולים ג'בל-דאוד, שאליו הובחלה הילדה, היא נפגעה מכדור שחצה את גולגולתה. מושל בית-לחם אמר בערותו: "לפי

מצ"ח הנמרצים. דולב, בעקבות מצ"ח, כיב"ל לא את גירסת הצבא. גירסתם של תושבים כדהיישה, שהעירו. כי ראו את הירי, לא נלקחה בחשבון. לרעת המוקד, שברשותו תחקיר מקיף לא פחות מאשר אצל מצ"ח, "במסקנות החוקרים אין אפילו עובדה אחת התואמת את המציאות".

במקרה הזה צה"ל פתח בחקירה, כיוון שמדובר במקרה מוות, אם כי מסקנות החקירה תמוהות. במקרים רבים אף לא נפתחה חקירה. מוניר קראג'ה מחלחול, בן 64, שערך קניות בשוק כחברון, נפצע בנובמבר 1989 מירי כדורי גומי. למרות תזכורות חוזרות ונשנות, לא התבצעה חקירה בנושא. כשהחליף סא"ל שלמה פולטיס את רחל דולב כפרקליט הפיקוד, קרוב לשנתיים אחרי האירוע, החליט לא להורות על חקירה, כיוון שלא ראה סיכוי שתצלח.

במקרים רבים, בעיקר של הכאות, לא נערכה חקירה מטעם הצבא. הרשויות סיימו את טיפולן ב-63 מתוך 73 מקרי הכאה שהועברו לידיעתן. 55 מהתיקים האלו נסגרו, רובם בלי שאיש לא יועמד לדין. ב-24 מקרים לא נפתחה חקירה כלל, ב-14 מקרים לא הצליחה המשטרה-הצבאית-החקירת לאתר את החיילים המעורבים (ומהעדויות עולה שגם לא ניסחה יותר מדי) ובשבעה מקרים נקבע כי גירסת המתלונן לא אומתה, או שהחיילים התנהגו כדין. בהתחשב בנסיבות. רק במקרה אחד הועמדו שני חיילים לדין פלילי בגין הכאה, שמונה חיילים נוספים הועמדו לדין משמעת.

כמו במקרה צאלים, השאלה מי נתן את ההוראה מונעת לעתים מבתי-הדין הצבאיים למצות את הדין עם החיילים שסרחו. כך, למשל, אירע במשפטו של חייל שירה בסבאח סכאתין, כת שלושים, מהכפר חוסאן שלייד בית-לחם, שנפצעה קשה והפיכה משותקת בפלג גופה התחתון. המקרה אירע בספטמבר 1989. סכאתין ובעלה נסעו בכיוון היציאה מהכפר, והיילי צה"ל שהיו בסיוע במקום הורו להם לפנות מחסום אבנים שהיה על הכביש. הם סירבו מחשש לשלומם, ופתחו בנסייעה אטית חזרה. אחד החיילים כרע על ברכיו וירה לעברם ממרחק של 15 מטר. הכדור חדר למכונית, וסבאח נפגעה בעמודי-השררה, ככליה היימנית, במעיים ובריאה הימנית. בגזרי-הדין של בית-הדין הפיקודי, שבו נשפט החייל היורה, נקבע כי "הנאשם נפל קורבן, לפחות במידה מסוימת, לערפול של ההוראות המחייבות בצבא". הוא קיבל מאסר עלי-תנאי לשלושה חודשים, ועירער בטענה שביצע פקודה. עירעורו התקבל.

נותני הפקודה, מפקדיו הישירים של החייל וכמוהם המפקדים הממונים, לא הועמדו ככל הידוע לדין, אף שבית-הדין לערעורים קבע כי האחריות הראשונה במעלה חלה עליהם. השיטה עוברת: זריקת אחריות לכל עבר, בלי שמישהו לוקח אותה על עצמו, ובלי שהפרקליטות הצבאית או בתי-הדין הצבאיים ימצאו את הדין. מטיחו השטחים נהגו החיילים הפשוטים. לא מגיע גם לגנרלים בצאלים ב'?

מה שהכנתי מהאבא, בתו לא הגיעה לבית חולים, לא נבדקה עליידי רופא, ורופא לא קבע את מותה". האב הכחיש שאמר דברים אלו למושל, ובירדו דו"ח רפואי. אולם בעקבות חקירת מצ"ח קבעה פרקליטת פיקוד מרכז דאו, סא"ל רחל דולב, כי "לא נמצאו תימוכין בחקירה לטענה כי הנערה נהרגה כתוצאה מפגיעת פלאסטיק בראשה". את הדו"ח של ד"ר אסעד לא איתרו חוקרי

בות מותם של ילדים פלסטינים, לא יצלח גם לחקירת מותם של לוחמי סיריה. דו"ח המוקד סוקר את הטיפול ב-365 תלונות נגד חיילים, שהגיעו למוקד מאז הקמתו ביולי 1988. רוב התלונות (221 במספר) הוגשו בשנתיים הראשונות לקיומו, והיתר בארבע השנים שלאחר מכן. מתוך כלל התלונות הועברו 218 לטיפול